

Avaleht>Perekonnaasjad ja pärimine>Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus Vanemlik vastutus – lapse isikuhooldusõigus ja suhtlusõigus

Belgia

1 Mida tähendab õiguslik termin „vanemlik vastutus” igapäevaelus? Millised on vanemliku vastutuse kandja õigused ja kohustused?

Vanema hooldusõigus on õiguslik mehhanism laste kaitsmiseks ja esindamiseks kuni nende täisealiseks saamise või iseseisvumiseni. See hõlmab nii lapse isikut kui ka tema vara. Vanema hooldusõigust reguleerivad tsiviilseadustiku (*Code civil*) artiklid 371–387b ja 203.

Vanema hooldusõigust teostavad automaatselt lapse seaduslikud vanemad, st isikud, keda käsitatakse seaduse alusel sellistena bioloogilise vanemluse (isa, ema) või lapsendamise alusel. Belgias võib seaduse alusel teise vanemana tunnustada ka lapse ema naispartnerit (*comaternité, meemoederschap*). Kui bioloogilisi vanemaid ei tunnustata õiguslikult seaduslike vanematena, ei ole neil vanema hooldusõigust.

Lapsed on oma isa ja ema vastutuse all kuni täisealiseks (18aastaseks) saamise või iseseisvumiseni. Lapse elukorraldust, ülalpidamist, tervist, järelevalvet, kasvatust, haridust või arengut puudutavate otsuste tegemise eest vastutavad vanemad (tsiviilseadustiku artikkel 203).

Vanema hooldusõigusega hõlmatud õiguste puhul eristatakse lapse isikuga seotud õigusi, lapse vara hooldamisega seotud õigusi ja teatavaid vanema hooldusõigusega kaasnevaid eriõigusi. Lapse isikuga seotud õigused saab omakorda jagada hooldusõiguseks ehk lapsega kooselamiseks (st lapse eest hoolitsemist, lapse järele valvamist ja samas leibkonnas elava lapse kasvatuslike otsuste tegemist) ning kasvatamisõiguseks (lapse ülalpidamise, kasvatamise ja koolitamisega seotud otsuste tegemine). Seoses lapse vara hooldamisega eristatakse lapse vara valitsemise ja selle vara seadusliku kasutamise õigust. Eriõigused on vanemate õigused seoses lapse abiellumise, lapsendamise ja iseseisvusega.

2 Kellel lasub üldjuhul vanemlik vastutus lapse eest?

Vanema hooldusõigust oma alaealise lapse isiku suhtes teostavad tavaliselt lapse mõlemad vanemad ühiselt. Kui lapse põlvnemine mõlemast vanemast on tuvastatud, teostavad nad vanema hooldusõigusega kaasnevaid eriõigusi ühiselt, olenemata sellest, kas nad elavad koos ja kas nad on omavahel abielus (tsiviilseadustiku artiklid 373 ja 374).

Kui lapse põlvnemine isast või emast ei ole tuvastatud või kui üks neist on surnud, viibib eemal või ei ole suuteline oma tahet väljendama, teostab teine seda õigust ükski.

Kolmandad isikud eeldavad (tegutsetes heas usus), et kumbki vanem tegutseb hooldusõigusega seotud õiguste teostamisel teise vanema nõusolekul (tsiviilseadustiku artikkel 373).

Kui vanemad ei suuda lapse elukorralduse, lapse tervist, haridust, koolitust ja vaba aega puudutavate oluliste küsimuste või usuliste või filosoofiliste küsimuste suhtes kokku leppida või kui kokkulepe leitakse olevat vastuolus lapse huvidega, võib perekonnakohus (*tribunal de la famille*) usaldada vanema hooldusõiguse teostamise ühele vanemale.

Sel juhul säilitab teine vanem vastavalt kindlaks määratud korrale 1) järelevalveõiguse, st õiguse saada lapse olukorra kohta teavet ja pöörduda pädevasse perekonnakohtusse, kui ta on veendunud, et teine vanem ei ole tegutsenud lapse huvides, ning 2) suhtlusõiguse. Suhtlemise saab keelata ainult väga mõjuvatel põhjustel (tsiviilseadustiku artikkel 374).

3 Kui vanemad ei ole suutelised või ei soovi lapse eest vanemlikku vastutust kanda, kas nende asemele võib määrata mõne teise isiku?

Kui isal ega emal ei ole võimalik vanema hooldusõigust teostada, määratakse lapsele eestkostja (tsiviilseadustiku artikkel 375).

4 Kuidas lahendatakse vanemliku vastutuse küsimus, kui vanemad lasevad abielu lahutada või elavad lahus?

Vanemate lahusel või abielulahutus vanema hooldusõiguse teostamise reegleid põhimõtteliselt ei mõjuta. Õiguslik lähtekoht on, et mõlemal lapsevanemal on oma lapse suhtes ühine hooldusõigus (vt punkt 2). See tähendab, et nad mõlemad teostavad vanema hooldusõigust ja jäävad seda teostama ning kumbki vanem ei saa teha omal käel otsust, mis takistab teisel vanemal oma eriõigusi teostamast. Üks vanem peab seega saama tegutsemiseks teise vanema nõusoleku. Kuid näiteks lapse elukorraldusega seoses teeb igapäevaelu, häid kombeid jms puudutavad otsused siiski vanem, kelle juures laps elab.

Vanemad võivad vanema hooldusõiguse teostamise korras omavahel kokku leppida, tingimusel et see on lapse huvides.

Muul juhul tuleb pöörduda perekonnakohtu poole, kes võib otsustada anda ainuhooldusõiguse ühele vanemale (vt punkt 2).

Otsustada tuleb lapse elukorraldus, lapse rahvastikuregistrisse kantud elukoht ning vanemate panus lapse ülalpidamisse, haridusse ja koolitusse.

5 Kui vanemad sõlmivad vanemliku vastutuse küsimuses kokkuleppe, siis milliseid vorminõudeid peavad nad järgima, et kokkulepe oleks õiguslikult siduv?

Vanemad ei pea pöörduma perekonnakohtusse ja võivad vanema hooldusõiguse küsimuse lahendamiseks sõlmida erakokkuleppe. Vanemad võivad abi saamiseks igal ajal, sealhulgas menetluse käigus, pöörduda akrediteeritud ja nõuetekohase väljaõppe saanud lepitaja (jurist, notar või muu akrediteeritud lepitaja) poole (kohtumenetluse seadustiku (*Code judiciaire*) artikkel 1730).

Kui nad tahavad, et see otsus pöörataks vajaduse korral täitmisele, peavad vanemad esitama selle kokkuleppe pädevale perekonnakohtule, kes kontrollib, kas see on lapse parimates huvides.

Kui abielu lahutatakse selle pöördumatu lagunemise tõttu (vt teabeleht „Lahutus – Belgia“), võivad vanemad menetluse mis tahes etapis taotleda, et perekonnakohus kinnitaks lastega seotud ajutiste meetmete kokkuleppe. Kohtunik võib keelduda seda kokkulepet kinnitamast, kui see on vastuolus laste huvidega.

Abielu lahutamisel vastastikusel kokkuleppel (vt „Lahutus – Belgia“) peavad pooled lahutuseelsetes kokkulepetes märkima vanema hooldusõigusega seotud meetmed (vanema hooldusõiguse teostamine, suhtlusõigus, lapse vara valitsemine) ja kummagi vanema panuse lapse ülalpidamise, hariduse, tervishoiu, koolituse ja arenguga seotud kuludesse nii lahutusmenetluse ajal kui pärast seda. Prokurör esitab arvamuse ja perekonnakohus saab alaealiste laste huvidega vastuolus olevad sätted kõrvaldada või neid muuta. Perekonnakohus lahutab abielu ja kinnitab alaealisi lapsi puudutavad kokkulepped.

6 Kuidas on võimalik vanemliku vastutuse küsimust kohtuväliselt lahendada, kui vanemad ei jõua kokkuleppele?

Avalduse saamisest teavitab kohtusekretär pooli, et nad võivad kasutada vahendust, lepitust või muud vaidluste lahendamise meetodit poolte kokkuleppel (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/1). Lisaks võib kohtunik teha pooltele igal ajal ettepaneku kaaluda lepituse või vahenduse kasutamise võimalikkust. Kui pooled on sellega nõus, võib kohtunik kohtuasja arutamise edasi lükata, et pooled saaksid välja selgitada, kas on võimalik jõuda kokkuleppele või kas nad saaksid vaidluse lahendada lepituse teel, või asja võib saata osakonda, mis tegeleb vaidluste lahendamisega poolte kokkuleppe teel (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/3).

Kui pooled jõuavad kokkuleppele, kinnitab kohus selle kokkuleppe, kui see ei ole lapse huvidega selgelt vastuolus (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b /2).

Lepituse kasutamise ettepaneku võib olenemata kohtumenetlusest teha ka pool (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1730). Akrediteeritud lepitaja saavutatud kokkuleppe võib samuti eespool nimetatud tingimustel kinnitada.

Kõigele lisaks võivad pooled pädeva arvamuse saamiseks alati nõu pidada ekspertidega (sotsiaaltöötajad, psühholoogid, lastepsühhiaatrid) või taotleda kohtumenetluses eksperdi määramist. Prokurör saab neis menetlustes küsida sotsiaaltalitustelt laste kohta teavet ja perekonnakohus arvestab laste arvamust (kohtumenetluse seadustiku artikkel 1253b/6).

7 Kui vanemad pöörduvad kohtusse, milliseid last käsitlevaid otsuseid saab kohus teha?

Kui vanemad ei jõua omavahel kokkuleppele või saavutavad ainult osalise kokkuleppe või kui kokkulepe on lapse huvidega vastuolus, otsustab vanema hooldusõiguse teostamise üle perekonnakohus, võttes arvesse vanemate ja kui laps on piisavalt vana, siis lapse soove ning olukorda ja juhtumi asjaolusid.

Kohtusse võidakse pöörduda järgmistes küsimustes:

- ühine hooldusõigus või ainuhooldusõigus (vt punkt 2);
- lapse peamine rahvastikuregistrisse kantud elukoht (alaline elukoht);
- lapse elukorraldus (kokkuleppe puudumisel ja ühise hooldusõiguse korral eelistatakse lapse elukorralduses võrdsust, kui vähemalt üks vanem seda taotleb. Kui see ei ole kõige sobivam lahendus, võib ette näha pikendatud hooldusaja või muu korra. Perekonnakohus arvestab konkreetseid asjaolusid ning lapse ja vanemate huvisid);
- panus ülalpidamisse (kumbki vanem peab oma võimete kohaselt katma lapse elukorralduse, ülalpidamise, tervishoiu, järelevalve, hariduse, koolituse ja arengu kulud).

Perekonnakohtult võidakse paluda ka lapse hariduse ja koolituse üle otsustamist. Pooled võivad kohtusse pöörduda ka konkreetsetes küsimustes, nagu lapse viibimine pühade ajal ühe või teise vanema juures, teatavate kulude jagamine, kooli registreerimine jne. See sõltub konkreetsest juhtumist.

8 Kui kohus otsustab, et lapse eestkostjaks jääb üks vanem, kas see tähendab, et see vanem võib kõiki lapsega seotud asju otsustada ilma neid enne teise vanemaga arutamata?

Ühe vanema ainuhooldusõigus ei anna talle lapsega seotud otsuste langetamisel vaba voli. Arvesse tuleb võtta igal konkreetsel juhul saavutatud kokkuleppeid. Lisaks (vt punkt 2) säilitab teine vanem õiguse valvata lapse hariduse omandamise järele.

Lapsega kolimine teist vanemat teavitamata võib mõjutada lapse elukorraldust, suhtlusõigust jne. Sel juhul on poolel, keda ei teavitatud või kes ei ole sellega nõus, õigus pöörduda perekonnakohtu poole (tsiviilseadustiku artiklid 374 ja 387a) või erakorralises olukorras ja hädavajaduse korral ajutiste meetmete kohaldamise üle otsustava kohtuniku poole (*juge des référés*; kohtumenetluse seadustiku artikli 584 neljas lõik).

9 Kui kohus määrab lapse vanemate ühise eestkoste alla, mida see igapäevaelus tähendab?

(Vt punkt 2.) See tähendab, et nad mõlemad teostavad ja jäävad teostama vanema hooldusõigust (isikuhooldusõigus, lapse õigus haridusele, lapse vara õigusliku valitsemise õigus ja lapse vara kasutamise õigus) ja et kumbki vanem ei saa teha omal käel otsust, mis takistab teisel vanemal oma eriõigusi teostada. Üks vanem peab seega saama tegutsemiseks teise vanema nõusoleku. Kuid näiteks isikuhooldusõigusega seoses teeb vanem, kelle juures laps elab, siiski asjakohaselt igapäevaelu, häid kombeid jms puudutavaid otsuseid. Kolmandad isikud eeldavad (heauskselt), et kumbki vanem tegutseb teatava toimuingu puhul üksi oma vanema hooldusõigust teostades teise vanema nõusolekul (tsiviilseadustiku artikkel 373).

10 Millisesse kohtusse või ametiasutusse peab esitama avalduse seoses vanemliku vastutusega? Milliseid vorminõudeid peab järgima ning millised dokumendid avaldusele lisama?

Kohtumenetluse seadustiku artikli 572a punkti 4^a kohaselt vaatab vanema hooldusõigust, alaealiste laste elukorraldust või nendega suhtlemise õigust puudutavaid avaldusi läbi perekonnakohus. See, millised dokumendid tuleb avaldusele lisada, oleneb algatatavast menetlusest.

11 Milline on menetluse kord sellistes asjades? Kas on võimalik kohaldada kiirmenetlust?

Mõnda perekonnakohtu pädevusse kuuluvat asja, nagu vanema hooldusõigust, lapse elukorraldust või suhtlusõigust puudutavaid asju peetakse õigusnormide kohaselt kiireloomuliseks, ning neid saab algatada *inter partes* avalduse, kohtukutse või ühisavaldusega. Sellistes asjades tehakse vaheotsus. Kui kohtuasi algatatakse kohtukutsega, on tähtaeg vähemalt kaks päeva (vt kohtumenetluse seadustiku artikli 1035 teine lõik). Muudel juhtudel peab esialgne kohtuistung toimuma 15 päeva jooksul pärast avalduse esitamist kohtukantseleisse (kohtumenetluse seadustiku artikli 1253b/4 lõige 2). Kõikides alaealiste lastega seotud asjades ei pea pooled ilmuma isiklikult mitte üksnes esialgsele kohtuistungile, vaid ka kohtuistungitele, kus arutatakse lastega seotud küsimusi, ja kohtuistungitele, kus kuulatakse ära poolte seisukohad (kohtumenetluse seadustiku artikli 1253b lõike 2 esimene ja teine lõik). Lisaks on igal alaealisel õigus, et teda vanema hooldusõiguse, elukorralduse ja suhtlusõigusega seotud asjakohastes küsimustes ära kuulatakse (kohtumenetluse seadustiku artikli 1004/1 lõige 1).

12 Kas menetluskulude katteks on võimalik saada menetlusabi?

Sellega seoses kohaldatakse tavanorme (vt teabeleht „Õigusabi – Belgia“).

13 Kas vanemliku vastutuse kohta tehtud otsuse saab edasi kaevata?

Kui abielu lahutatakse vastastikulisel kokkuleppel ning pooled on leppinud kokku vanema hooldusõiguse teostamise korras, prokurör on esitanud arvamuse ja perekonnakohus on kokkulepped kinnitanud ja abielu lahutamaks kuulutanud, ei ole edasikaebamiseks põhimõtteliselt alust.

Muudel juhtudel saab vanema hooldusõiguse kohta tehtud lahendi edasi kaevata tavaliselt ühekuuse tähtaja jooksul. Tähtaeg algab kohtulahendi kättetoimetamisest või teatavakstegemisest (ühepoolse avalduse alusel tehtud määruse edasikaebamine). Mõnikord otsuse tegemisega viivitatakse (nt prokuröri taotlusel), et tähtaega pikendada.

14 Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks taotleda kohtult või mõnelt muult ametiasutuselt vanemlikku vastutust käsitleva otsuse täitmist. Milline on menetluse kord sellisel juhul?

Perekonnakohus, kes on kindlaks määranud lapse kummagi vanema juures elamise ajakava või kinnitanud vanema või isegi kolmanda isiku suhtlusõiguse, võib hiljem lisada oma otsusele täitemeetmed (tsiviilseadustiku artikli 387b lõike 1 viies lõik). Kohus täpsustab lapse huvisid arvesse võttes nende meetmete laadi ja rakendamise korra ning määrab vajaduse korral isikud, kellel on õigus kohtuametnikku otsuse täideviimisel aidata. Perekonnakohus võib määrata otsuse täitmise tagamiseks korrapärased karistumaksed.

15 Mida tuleb teha, et muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitlevat otsust selles liikmesriigis tunnustataks ja täidetaks?

Vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 2201/2003 (Brüsseli IIa määrus) tunnustatakse kõiki liikmesriigis (v.a Taanis) tehtud kohtulahendeid, mis käsitlevad vanemlikku vastutust, alates 1. märtsist 2005 põhimõtteliselt automaatselt. Erandina suhtlusõigust ja röövitud lapse tagastamist käsitlevatest otsustest on täitmise eelduseks siiski see, et perekonnakohtule on esitatud kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise taotlus, mille kohta see kohus teeb vaheotsuse. Seda lihtsustatud menetlust ei kohaldata siiski enne nimetatud kuupäeva väljaspool lahutusmenetlust tehtud otsuste suhtes. Sel juhul on soovitatav järgida tavapärase kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise korda.

16 Millisesse kohtusse pean ma selles liikmesriigis pöörduma, et vaidlustada muu liikmesriigi kohtu vanemlikku vastutust käsitleva kohtuotsuse tunnustamine? Milline on menetluse kord eespool nimetatud juhtudel?

Huvitatud isik võib pöörduda välisriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamise vaidlustamiseks perekonnohtusse. Perekonnohus saab menetluse peatada, kui kõnealune otsus on selle päritoluriigis edasi kaevatud.

17 Millist õigust kohaldab kohus vanemlikku vastutust käsitlevas menetluses, kui laps või pooled ei ela selles liikmesriigis või on eri kodakondsusega?

Belgia kohtud kohaldavad põhimõtteliselt lapse hariliku viibimiskoha riigi õigust.

Kui lapse hariliku viibimiskoha riigi õigus ei võimalda lapse isikut või vara nõuetekohaselt kaitsta, kohaldatakse siiski lapse kodakondsusriigi õigust. Kui asjaomase välisriigi õiguses ettenähtud meetmeid on sisuliselt või õiguslikult võimatu võtta, kohaldatakse Belgia õigust.

See veebileht on osa portaalist „[Teie Euroopa](#)“.

Sooviksime teilt [tagasisidet](#) selle kohta, kui kasulikuks peate sellel esitatud teavet.

This webpage is part of an EU quality network

Viimati uuendatud: 15/12/2020

Käesoleva veebilehe omakeelset versiooni haldab Euroopa õiguslase koostöö võrgustiku vastav riiklik kontaktpunkt. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Komisjon ja Euroopa õiguslase koostöö võrgustik ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.